

URTX

L'ARXIU MUNICIPAL DE BELLPUIG

M. Lluïsa Terés i Sanvicens

L'ARXIU MUNICIPAL DE BELLPUIG

**M. Lluïsa
Terés i Sanvicens**
Arxivera

Introducció

Conseqüència del Màster en arxivística impartit a la Universitat de Lleida els anys 1994-95, ha estat aquest inventari de l'Arxiu Municipal de Bellpuig, que conserva la documentació produïda per l'Ajuntament al llarg de la seva història, i també altra de caire privat actualment dipositada a l'Arxiu. Aquest fons és d'una gran importància per la seva riquesa documental i per la quantitat d'informació que aporta a l'investigador, doncs no és corrent que en un Arxiu Municipal es conservi tanta documentació històrica.

Evolució social i política del municipi a Catalunya

El complex fenomen de l'aparició d'unes institucions municipals d'Administració Local, en principi, ve donat per factors geogràfics, els quals porten a la formació o revigorització successiva de nuclis de població, aglomeracions urbanes o centres de vida rural, assentades sobre les diferents comarques catalanes a l'abric de diverses circumstàncies, com la fundació reial de pobles en llocs estratègics ben defensats com el cas de Puigcerdà per obra d'Alfons el Cast, o bé, per la força aglutinant d'una seu catedralícia com és el cas de Barcelona, i també, per la formació de poblats al peu de castells i fortaleses, com és el cas de Bellpuig.

El municipi català és una institució autòctona nascuda de forma natural, arrelada a circumstàncies històriques del país. Poc a poc, aquest municipi s'anirà formant en una organització fixa i estable.

Podem dir que uns orígens comuns marquen l'etapa constitutiva, en la qual la ciutat, vila o lloc, se la concebeix com a entitat jurídica "*la Universitas*"; aquesta *Universitas* estarà integrada per un conjunt de població que, a la ve-

gada, ostentarà els drets i poders de la comunitat i personificada en els seus prohoms o caps de casa més destacats. Serà un cos piramidal amb tres estrats: en el superior, hi trobem el grup directiu, els Còsols, jurats o paers a les terres de Ponent; al mig, hi trobem un cos ample format per uns Consellers dels Paers; finalment, a la base, hi ha l'Assemblea General de Veïns o conjunt de prohoms, òrgan bàsic de la vida municipal¹. El cim era coronat per la figura del veguer o batlle, delegat del rei o del senyor a la localitat, com en el cas de Bellpuig. Se'ls anomenava etimològicament veguer o *vicarius*, lloctinent amb caràcter militar, representants de l'autoritat en uns districtes administratius menors, els *castra* o castells i que sovint comprenien diverses viles o paròquies². De bon principi, la diferència essencial entre ambdós càrrecs és l'àmbit de jurisdicció. Mentre el veguer tenia un territori més ampli -la vegueria-, el batlle es centrava només a la vila. Això no obstant, el veguer tenia cura de l'Administració de Justícia i el batlle, en principi, dels aspectes d'ordenació i reglamentació política, social i econòmica³.

Els batlles eren els administradors directes del domini i de les rendes del comte o senyor, eren uns agents financers, a més d'oficials de justícia⁴. Dirigien i supervisaven el municipi en funció del rei o del senyor de la localitat, convocaven i presidien les reunions i de vegades, coaccionaven sobre els acords presos en les deliberacions dels consells municipals.

Els paers eren els representants de la ciutat, i com a tals, exercien jurisdicció (en els llocs propis d'aquesta). Entre les seves prerrogatives eren considerats com a oficials reials, segons privilegi de Pere III i, juntament amb el veguer i els prohoms anomenats de Ventura i Coltellades, formaven el Tribunal Criminal.

A mesura que s'anava consolidant la institució, augmentava l'autoritat dels regidors amb

noves competències i a més, s'anava desenvolupant el govern municipal amb una burocràcia cada vegada més complexa. El sistema es va anar a concretant i perfeccionant per mitjà de nous privilegis reials o senyorials i el mateix municipi va elaborar la seva pròpia reglamentació interna i urbana, promulgant ordinacions, bans i crides que, juntament amb els privilegis esmentats, constituïran la base jurídica de la seva actuació.

Malgrat el predomini de l'oligarquia a Catalunya, van existir al llarg dels segles diversos sistemes d'elecció. Si en un primer moment, durant l'existència del consell obert, era una "democràcia directa" on els membres eren elegit per cooptació, amb el temps s'adoptaren altres sistemes d'elecció, de vegades compaginant la cooptació i l'atzar o el sufragi en segon grau, com en el cas de Lleida amb Pere el Cerimoniós (1386). Molt excepcional fou el sufragi indirecte, i encara més el nomenament directe pel batlle o pel mateix senyor.

A partir del 1500, amb el redrés municipal propiciat per Ferran el Catòlic, es generalitza el sistema d'elecció per insaculació.

Les competències dels nostres municipis que, en un principi eren reduïdes, es van anar ampliant i desenvolupant en el temps. Propi d'ells era regir i governar la població, així com dirigir i tutelar tota la vida local per aconseguir un bon funcionament dels assumptes més variats, com podien ser el lloguer de pastures, la vigilància, els mercats o les fires i la distribució de l'aigua.

El curt període de política municipal de l'Arxiduc Carles portà a terme una inspecció sistemàtica de les bosses d'insaculació de les principals ciutats, amb la finalitat de retirar els possibles partidaris dels Borbons.

Amb el Decret de Nova Planta promulgat per Felip V el 16 de gener de 1716, i ampliat el 1718 pel que fa a règim municipal, el municipi donarà un canvi brusca, deixant de ser autònom per passar a tenir la configuració del municipi castellà. Des d'aleshores, l'Ajuntament serà la representació dels habitants de cada població, si bé el poble no intervindrà en la seva elecció ni en el control de la seva gestió. S'implantarà un sistema autoritari i centralista. La "Nova Planta Municipal" (1718) farà que els municipis catalans s'aristocratitzin i cada cop es facin més ingovernables.

Juntament amb els canvis produïts a l'interior del municipi, es portarà a terme la reordenació del territori. Amb la figura del veguer, desaparegueren les vegueries, les quals seran substituïdes per dotze corregiments.

Amb la fi de l'Antic Règim, l'intervenció francesa alterarà l'estructura administrativa catalana; les deficiències de l'administració seran substituïdes per Juntes, les quals es formaran primer a escala municipal i, després, a escala corregimental, per acabar esteses per tot el Principat.

Assistirem a partir de les Corts de Cadis (1812) a una autèntica ofensiva racionalista liberal que intentarà imposar els criteris d'uniformitat, racionalitat i centralisme, inspirats en les idees de la Revolució Francesa. Aquesta constitució fa que els Ajuntaments continuïn sent uniformes i subordinats a l'estat.

El 1823 es dona una nova institució, que significava la implantació democràtica de les noves idees d'organització administrativa i, si bé aquestes, tot just néixer, van ser abolides pel règim absolutista, aconseguiran que deu anys després, el 1833, es produeixi la dissolució definitiva del sistema de Nova Planta.

Finalment, el 1845, veu la llum una nova llei d'ajuntaments, la qual comportarà un nou model de municipis, encara que continua sent una llei centralista i, juntament amb les lleis de desamortització civil del mateix any, que posen en venda forçosa tots els béns municipals no lligats a un servei públic, deixaran als ajuntaments en una difícil situació, per una banda, per l'afebliment de llurs hisendes locals i, per l'altra, per l'accentuada centralització.

En l'etapa que va del 1856 al 1868 es redacten molts projectes de reformes locals, alhora que els Ajuntaments passen a ser el centre de lluita política, i s'instrumentalitzen els municipis de cara a unes eleccions generals per règim censitari. Amb el cop d'estat de "La Gloriosa" i l'exili d'Isabel II, comença un període democràtic en el qual el municipi anirà adquirint unes facultats més àmplies, i serà el 1870 quan el problema del règim local, és a dir, la necessitat de reorganitzar els municipis i les províncies, es portarà a les Corts.

La Primera República i el projecte de constitució federal són la clau del sistema. El federalisme formulat a Catalunya és la primera síntesi entre el pensament resistencialista i d'afirmació, i el pensament de desplegament actiu d'una personalitat pròpia⁵.

Després de la Primera República, l'etapa de la Restauració, que va del 1875 al 1898, serà un marge de temps obscur per als Ajuntaments. El 1877 es dicta una llei municipal per organitzar els municipis i es manté vigent fins a l'època republicana del 1931, amb la qual cosa l'autonomia necessària per als nostres

ajuntament no s'aconsegueix fins a la Segona República (1931-1939).

L'Estatut de Catalunya de 1932, en el seu article Desè, estableix la competència exclusiva de la Generalitat en la legislació de règim local de Catalunya. S'aprova el 1934 la Llei Municipal de Catalunya amb els principis de democràcia, autonomia i participació popular; les competències municipals s'ampliaven, i els municipis passaren a ser una entitat natural amb interessos propis, que procedien de la mateixa convivència, de l'esperit cívic i de les relacions entre els municipis i els ciutadans. Per Decret, el 1936 s'estableixen Comissions Gestores Municipals, amb Permanent i Ple.

Acabada la Guerra Civil, s'aboleix tota participació democràtica; els Ajuntaments seran els òrgans de l'activitat política de l'Estat; es dona una entesa entre els diferents agents de l'administració (ministre, governador civil i alcalde). Tots els càrrecs eren acaparats per homes del partit únic i, una característica d'aquell temps, serà l'empobriment de les hisendes locals.

El 1945, la Llei de Bases de Règim Local, tindrà un seguit de modificacions que acabaran amb el Text Refós aprovat el juny de 1955. Aquesta serà la norma de l'Administració Local durant tota l'època franquista i restarà vigent fins el 1976, encara que a finals dels anys 60 i mitjans del 70, hi hauran intents de reformar la legislació, però tots dos projectes no van veure mai la llum, doncs no foren aprovats fins el 19 de novembre de 1975 i l'endemà, amb la mort del General, la història donava un tomb. Finalment, el 15 d'abril de 1987,

s'aprova la Llei Municipal i de Règim Local de Catalunya, la qual configura definitivament el marc jurídic per a l'Administració Local.

El llegat documental

Bellpuig, centre de l'antiga Baronia fundada al segle XII, és un municipi de més de 3.000 habitants situat al bell mig del Pla d'Urgell. Conserva en el seu Arxiu Municipal documentació que va des del segle XIV fins als nostres dies. Els documents més antics daten de 1339, pocs anys després de la mort de Guillem IV d'Anglesola, espòs de Beatriu de Pallars, senyor que aconseguí privilegis per a la vila, com el de tenir mercat i protecció per als jueus, i amb qui sens dubte, comença la història marítima dels Anglesola per la Mediterrània i Itàlia, història que tindrà la seva continuïtat amb els Cardona.

Aquests nobles, juntament amb el Consell de la vila i els propis vilatans, mitjançant el seu treball quotidià, foren els que van anar generant al llarg dels anys i dels segles l'abundós llegat documental que ens ha arribat fins als nostres dies.

L'Arxiu, si bé en un principi es trobava en una estança de l'Ajuntament, l'any 1993 es va traslladar al Convent de Sant Bartomeu, edificació del renaixement italià, mostra de la transició del gòtic tardà al renaixement i que fou fundat pel Baró de Bellpuig el 1507, Ramon III Folch de Cardona i Anglesola. Aquest edifici es bastí al costat de l'antiga capella de Sant Bartomeu; un cop acabades les obres, s'hi va instal·lar la comunitat de Pares Franciscans, i el 1899 s'hi establiren els Pares Paüls.

El fons està constituït per documentació generada per la pròpia administració municipal: un total de 1.066 unitats d'instal·lació, 135 pergamins i 73 fotografies, a més de documentació de l'Administració de Justícia (Registre Civil i Jutjat de Pau), un capbreu dels anys 1705-1718, documentació del "*Movimiento*", d'una indústria tèxtil ("*Coincotex*") establerta al poble els anys 70, i un fons privat del poeta Valeri Serra i Boldú.

Aquest fons es va inventariar segons el quadre de classificació per a arxius municipals "*Normes per a la classificació de la documentació municipal*", redactades per Josep Matas i publicades el 1989 i, partint de l'anàlisi de cada agrupació documental i fent un petit repàs per les diferents sèries, comencem per la sèrie de privilegis, documents que han estat cabdals pels drets i funcionament d'una comunitat, ja fossin reials o senyorials.

A l'Arxiu Municipal de Bellpuig s'ha localitzat una còpia del reial privilegi de donació de les aigües del riu Corb, atorgat pel rei Pere III el 1342 i reafirmat pel rei Carles d'Espanya i de les Índies el 1525.

Si són importants els privilegis per a un municipi, tant o més importants han estat aquells documents que al llarg dels anys recullen tots els esdeveniments referents a la comunitat, ja siguin de caire econòmic, social o religiós. El llibre d'acords del Consell és un manual que des del 1423 arriba fins als nostres dies i, a principis de segle, es duplica, segons Reial Decret de 8 de març de 1924, en què les corporacions municipals havien de dividir el consistori en dues comissions: la Permanent i el Ple.

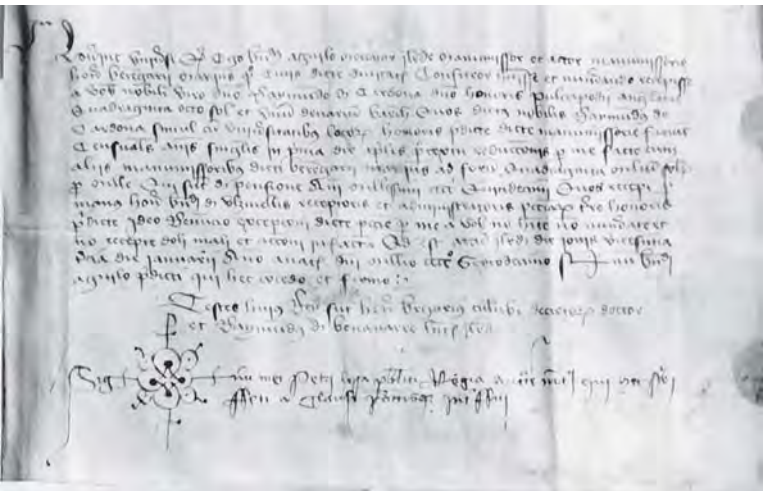
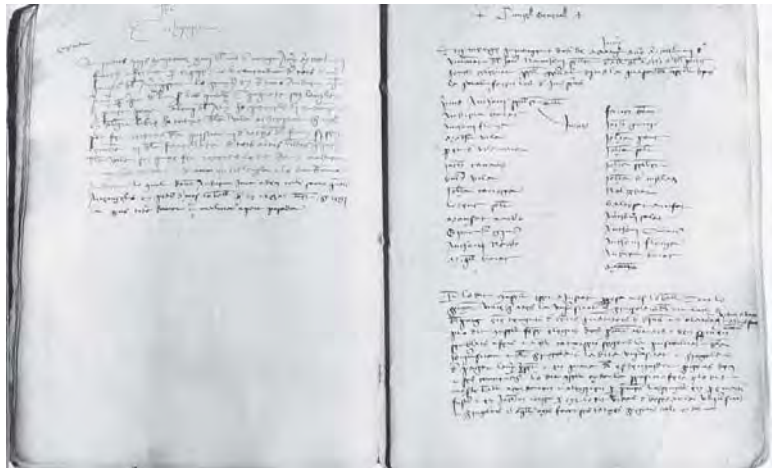
Seguint amb aquest repàs, i dins la sèrie d'Alcaldia, a banda del llibre de disposicions oficials, on es registren les normes dictades durant més d'un segle per al bon funcionament de la comunitat, hi tenim un valuós "llibre de calaixos", del qual podem dir que és el primer inventari de l'Arxiu. Ens relata, calaix per calaix, amb un total de 14, tots els documents que s'hi guardaven, ja fossin comptes, privilegis, censos, etc. Les dates van del 1636 al 1695, si bé la documentació que recullen és dels segles XV al XVII.

Si bé tenim constància dels documents que guardava l'Ajuntament, també en tenim a partir del 1690 del seu personal, ja fossin membres de la Corporació o empleats.

La correspondència és l'última sèrie de l'Administració General, i alhora és la més voluminosa de l'Arxiu, i una rica font d'informació.

Dins la secció d'Hisenda, les sèries de comptes municipals fan multiplicar les unitats d'instal·lació; totes elles són importants, però la més cabdal per a un Ajuntament és la de Patrimoni. Saber quin és el seu patrimoni, les propietats de què disposa, quins són els seus béns (propis, comunals, etc.) a fi de poder-los llogar, cedir o permutar, i així obtenir-ne la màxima rendibilitat. És una de les obligacions d'un Ajuntament i, atès que bona part de les seves arques es nodreixen de les rendes de llurs béns, dins aquest apartat, són interessants, tant pel seu volum com pel seu contingut, els expedients d'arrendaments de béns del comú (forn, botiga, pastures,...), els quals comencen el 1627, per finalitzar a mitjans del nostre segle.

La sèrie d'Intervenció comença amb el llibre de Valies [1500], segueix amb els Comptes Municipals i un cúmul de llibres auxiliar, subauxiliars d'ingressos, de despeses, presupostos... que, actualment, són portats per

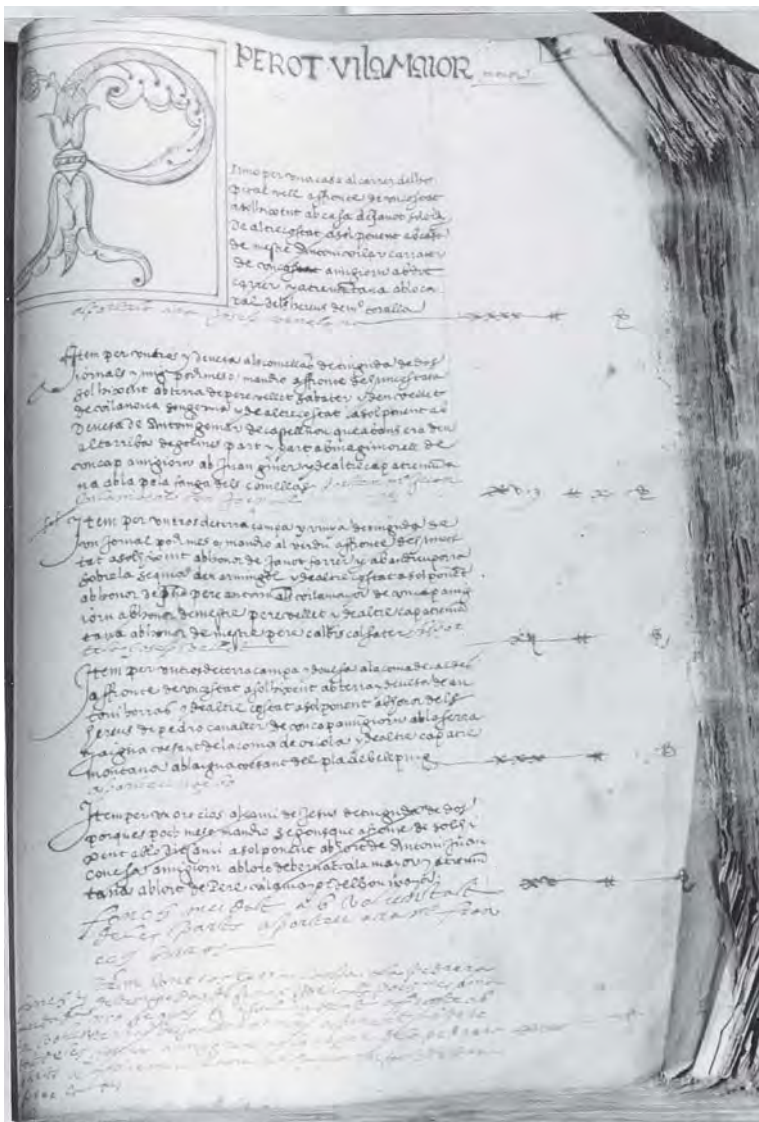
l'Interventor, figura clau de l'administració municipal, el qual va reemplaçar l'antic oïdor de comptes.

Els llibres de censals, fórmula de préstec per temps indefinit, que els Ajuntaments efectuaven davant l'obligació dels municipis de trobar recursos financers per atendre les seves necessitats econòmiques, són llibres que a Bellpuig comencen el 1569 i finalitzen el 1792. Encara en l'apartat d'Hisenda i dins de Tresoreria, hi trobem els llibres que portava el Clavari, que van del 1599 al 1679. Amb el Decret de Nova Planta, passarà a portar-los el major dom de propis i arbitris fins a la Revolució Liberal, que passarà a denominar-se Dipositari.

Dins de la Fiscalitat i, conseqüència del Decret de Nova Planta, serà la implantació d'una nova mesura econòmica per als Ajuntaments. El Reial Cadastre (cadastre de Patiño) és una descripció dels béns que posseïa cada individu, el tipus i la categoria. A l'Arxiu Municipal de Bellpuig en tenim dos: el de 1721 i el de 1745, amb els quals és possible fer un estudi social, econòmic i urbanístic del municipi. Tam-

Llibre d'actes del Consell general
(1423-1471)

1416. Censal que Bernat Aquiló fa a Bernat d'Olzinelles

Llibre de valies
(1500-1599)

bé hi tenim amillaments, una relació numerada i alfabètica de béns rústics i urbans sotmesos a contribució.

A banda de les Junes Municipals d'Associats, introduïdes als Ajuntaments a partir de 1870, finalitza la documentació d'Hisenda amb el Pòsit, una mena de Caixa Rural Municipal d'Estalvi; la seva finalitat era el préstec a pagesos, associacions i sindicats agrícoles, tant de maquinària com de llavors o utilatge. El seu volum és considerable, i les dates van des del 1761 fins el 1979.

Era una obligació dels ajuntaments, des de l'Edat Mitja fins a l'Època Contemporània, proveir les viles i ciutats dels productes necessaris per al manteniment de la població. També ho era l'administració i lloguer d'establiments on s'efectuaven l'elaboració i la venda dels productes (escorxador, canisseria, mercats). Tota aquesta documentació comença el 1645, amb un llibre de comptes de les carnisseries i finalitza, acabada la Guerra Civil, amb la documentació de la *Delegación Local de Abastecimientos y Transportes*.

Dins les obligacions socials de tot ajuntament hi trobem la beneficiència i assistència social. Destinar rendes per beneficiència així com l'assistència social, han estat fets habituals per part dels consells de les viles, com també la de millorar la salubritat de les poblacions, ja sigui per mitjà de campanyes de prevenció d'epidèmies i contagis, com també inspeccions sanitàries i, a partir del segle passat, les competències en qüestió de cementiris i serveis funeraris.

D'uns anys ençà, la sèrie de més volum als ajuntaments és la de permisos d'obres. En aquest apartat, hi trobem els elements documentals indispensables que han produït un canvi en la fisonomia del poble, ja siguin obres efectuades per particulars com les d'iniciativa municipal.

En la sèrie de Seguretat Pública, els cossos de seguretat incloïen totes les forces que en una o altra època van realitzar funcions de policia, per tal de mantenir l'ordre i la seguretat en el municipi. Els documents de Bellpuig comencen el 1794, amb un llibre de donacions per al manteniment dels somatents, i finalitza el 1980.

La creació d'exèrcits regulars va suposar que els habitants dels pobles haguessin d'assumir la prestació d'un servei. Els primers allistaments que tenim a l'Arxiu daten de 1792, si bé el major volum documental és del segle XX.

Una altra sèrie voluminosa, que comença a principis del segle XVIII, i acaba el 1986, és la documentació referent a la població. Aquesta documentació ens aporta informació sobre el moviment de les persones, i permet avaluar el nombre d'habitants d'un poble o ciutat en un temps determinat.

Les sèries d'eleccions, a banda d'informar sobre l'elecció de representants polítics de les diverses administracions públiques, reflecteixen la defensa dels interessos d'una comunitat. Són sèries poc extenses però molt completes.

Un cas invers el tenim amb la documentació referent a Instrucció Pública que guarda l'Arxiu, la qual és molt minsa, i tan sols va del segle XIX al XX.

Les sèries de Cultura inclouen aquelles activitats culturals i recreatives del poble, impulsades per o des de l'Ajuntament, així com les activitats turístiques, teatrals, esportives i també les impulsades des dels centres culturals municipals: biblioteca, museu, escola de música. D'aquestes sèries, la de major volum és la de Festes Majors.

Dins la secció de Serveis Agropequaris, la sèrie més voluminosa i interessant està relacionada amb el repartiment i l'usdefruit de les aigües, així com la creació i millora de regatge. Tenim documentació sobre el repartiment de les aigües del riu Corb, i sobre el Canal d'Urgell. La seva cronologia va des del 1551 fins al 1990.

Per finalitzar, fem esment de les Col·leccions Factícies: pergamins i fotografies. Els pergamins són documents sobre temes diversos, que tant poden ser relatius a aspectes financers del municipi com també privilegis i correspondència amb òrgans administratius i polítics de la Catalunya Medieval i Moderna. A l'Arxiu Municipal de Bellpuig en tenim 135, les dates dels quals van del 1339 al 1692; la major part tracten sobre vendes de censals i àpoques, a banda d'algun que altre testament. Generalment, la llengua emprada és el llatí, si bé n'hi ha algun en llengua catalana.

Les fotografies són sobre temes diversos relacionats amb la vila (actes oficials, actes populars, inauguracions, etc.). En tenim 73 unitats.

Conclusió

El municipi català va ser una forma o modalitat d'administració comunal fundada en el reconeixement de la personalitat pública de les entitats locals, és a dir, les universitats i, com

a conseqüència, en l'admissió de la representació popular d'aquestes en el mecanisme de govern. Però el vincle de subordinació dels pobles respecte dels seus senyors -monarca, església o nobles laics-, no es va trencar ni debilitar, sinó que amb el temps es va accentuar. Els nostres municipis eren autònoms en una esfera o àmbit d'actuació delimitats, i estaven mancats d'autodeterminació, per la qual cosa no van disfrutar de la llibertat i independència que va caracteritzar el municipi europeu, fet que es reflecteix de manera constant en la documentació.

L'Arxiu Municipal de Bellpuig, objecte del meu treball, recull en el seu fons la documentació generada per la institució des de mitjans del segle XIV fins als nostres dies. Els documents més antics daten del 1339 i els més moderns del 1991. Ens trobem davant un arxiu poc comú, degut al fet que no és corrent que un municipi de menys de 4.000 habitants conservi tanta documentació històrica. En general, per deixadesa, per manca de legislació que ho reguli, o bé per altres fenòmens, en municipis de característiques semblants ha desaparegut tot o part d'aquest tipus de documentació. Per sort, aquest no és el cas de l'Arxiu que tractem, on les sèries documentals gairebé són completes, i formen un patrimoni documental que cal preservar per a les futures generacions.

Bibliografia

- ALBERCH FUGUERES, R. *Els quadres de classificació per a arxius municipals a l'estat espanyol. Consideracions generals*. Revista "Lligall" nº 2. Barcelona, 1989. Pàg. 69-84
- ALBERCH, R. i altres *Els arxius històrics municipals: normes bàsiques de classificació*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Servei d'Arxius. Barcelona, 1982
- ALBERCH, R. i altres *L'arxiu d'imatges. Propostes de classificació i conservació*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1988
- ASSOCIACIÓ D'ARXIVERS DE CATALUNYA. *Els arxius municipals a les comarques barcelonines*. Diputació de Barcelona. Barcelona, 1987
- BACH I RIU, Antoni. *Bellpuig d'Urgell i la seva antiga baronia al Pla d'Urgell*. Fundació Vives Casajuana. Barcelona, 1972
- BATLLE, Carme. *Esquema de l'evolució del municipi medieval a Catalunya*. Revista d'Estudis Baleàrics nº 31
- CASADEMONT, M./ MAYANS, A. / PRADES, I. / TEMPORAL, J. *Els arxius municipals, aquests petits i grans tresors amagats*. Revista de Girona nº 95 (1981) Pàg. 137-151
- Cicle de conferències del C.I.C. de Terrassa. *L'època medieval a Catalunya*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989
- COLOMÉ, J./ VALLÈS, J. *Els arxius municipals al Penedès i Garraf*. Primer Seminari d'Estudis d'Història Local i Comarcal. Arxiu Històric Comarcal. Vilafranca del Penedès, 1987. Pàg. 155-165
- CORTÉS ALONSO, V. *Manual de archivos municipales*. Madrid, 1982
- COSTA, Lluís *L'Arxiu Municipal de Begur*. Ajuntament de Begur, 1994
- DD.AA. *Els arxius: l'experiència catalana*. AAC. Barcelona, 1995
- DD.AA. *Guia dels Arxius Històrics de Catalunya*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1982-1995 Volums I-VI

- FARRÉ, J./ GONZALVO, G./ MONTAGUT, D. *La inventariació dels arxius municipals de les comarques de la Noguera, la Segarra i l'Urgell* Revista "Lligall" nº 5. 1992. Pàg. 55-81
- FONT I RIUS, J.M. *Orígenes del règim municipal de Catalunya*. Instituto Nacional de Estudios Jurídicos. Madrid, 1946
El govern de les ciutats catalanes Edicions de La Magrana S.A. Barcelona, 1985
- GRAS I ESTEVA, R. *La Paeria de Lérida 1149-1707*. Lleida s.d.
- LLADONOSA I PUJOL, J. *Història de Lleida. Volums I, II, III, IV*. Dilagro, S.A., Lleida, 1991 (2ª edició)
- LLISSET BORRELL, F. *El archivo municipal. Instituto de Estudios de la Administración Local. Madrid, 1969*
Manual de tipología documental de los municipios. Consejería de Cultura. Madrid, 1988
- MATAS I BALAGUER, J. *Els arxius públics de Catalunya, marc legal i competències*. Revista "Lligall" nº 1. Barcelona, 1988. Pàg. 229-240
- MATAS I BALAGUER, J. *Normes bàsiques de classificació dels arxius municipals de Catalunya*. Revista "Lligall" nº 2. Barcelona, 1989. Pàg. 85-99
- MATAS I BALAGUER, J. *La classificació de la documentació municipal*. Departament de Cultura de la Generalitat. Servei d'Arxius. Barcelona, 1989
- MATEU IBARS, J. *Notes sobre la importància dels "arxius menors" i llur llegat històric a Catalunya*. Universitat de Barcelona, 1980
- MERCADER RIBA, J. *La transformació dels municipis catalans en temps de Felip V*. Dalmau editor. Barcelona, 1963
- MERCADER RIBA, J. *Felip V i Catalunya*. Edicions 62. Barcelona, 1968
- Mesa de trabajo sobre organización de archivos municipales: Archivos municipales. Propuesta de cuadro de clasificación de fondos de Ayuntamientos AAC i altres*. 1996
- MIR BAGÓ, J. *La reforma del règim local a Catalunya*. Col.lecció Estudis 9. Barcelona, 1991
- PLANES, Ramon, *La descripció dels arxius municipals catalans fins a la fi del segle XIX: l'arxiu de la ciutat de Solsona*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1993
- PLEYAN DE PORTA, J. *Àlbum de Lleida y sa província*. Volum I. Lleida, 1880
- POSADA, Adolfo, *Evolución legislativa del régimen local en España. 1812-1909*. Instituto de Estudios de la Administración Local. Madrid, 1982
- ROVIRA I VIRGILI, A. *Història Nacional de Catalunya*. Volum IV. La Gran Enciclopedia Vasca. Bilbao, 1972 (2ª edició)
- SALRACH, J.M. i AVENTIN, M. *Conèixer la història de Catalunya. Dels orígens al segle XII*. Vol.I. Editorial Vicens Vives. Barcelona, 1985.
- SANS I BUIGAS, F. *Compendio de legislació municipal*. Centre d'Administració Municipal. Barcelona, 1911
- SOBREQUÉS, Jaume *Els Barons de Catalunya Biografies Catalanes*. Volum III. Editorial Vicens Vives. Barcelona, 1991
- TORRES I GROS, J. *Història de Bellpuig dins del Principat de Catalunya*. Lleida, 1980.
- TORRAS RIBÉ, J.M. *Els municipis catalans de l'antic règim 1453-1808*. Curial. Barcelona, 1983
- TURULL I RUBINAT, M. *La configuració jurídica del municipi baix medieval 1182-1430* Fundació Noguera. Barcelona, 1990
- TURULL I RUBINAT, M. *El règim municipal de Paeria, Cervera 1331-1333*. Edicions Virgili i Pagès. Lleida, 1986
- TURULL I RUBINAT, M. *De voluntate universitatis. La formació i l'expressió de la voluntat del municipi, (Tàrraga, 1214-1520)*. "Anuario de Estudios Medievales", nº 21. Barcelona, CSIC, 1991, pàg. 143-231.